

Nord-Trøndelag Bondelag - Høringsuttalelse løsdriftskravet 2024

Styret i Norges bondelag har sendt ut høringsnotat til fylkene på løsdriftskravet 2024.

Styret fattet vedtak om: *løsdriftskravet fra 2024 har konsekvenser for flere sentrale mål for norsk landbruk og matproduksjon. Styret i Norges Bondelag ber sekretariatet foreta en grundig gjennomgang av konsekvenser av løsdriftskravet og mulige løsninger som ivaretar de overordna målsettingene. Styret ber om at det legges opp til behandling i fylkeslagene før saken legges fram for styret høsten 2015.*

Nord-Trøndelag Bondelag har sendt høringsnotat ut til lokallagene i Nord-Trøndelag, og har mottatt 15 høringsuttalelser. Det er følgelig betydelig engasjement omkring utfordringene i kjølvannet av løsdriftskravet ute i lokallaga. Styret i Nord-Trøndelag Bondelag behandla saken i styremøte 19.10.15. Fylkeslagets uttalelse følger nedenfor.

Bakgrunn

Kravet om løsdrift for storfe trer i kraft i 01.01.2024. Kravet gjelder generelt, ikke bare melkeproduksjon. I St.meld nr 12 fra 2002/2003, om dyrehold og dyrevelferd, ble det foreslått at alt storfe skulle være i løsdrift innen 20 år. I 2004 ble forskrift for hold av storfe endret, og krav om at båsfjøs skulle avvikles innen 2024 ble forskriftsfestet. I forskriften ble det nedfelt et forbud mot å bygge nye båsfjøs etter 2004. Det ble vedtatt en overgangsordning på 10 år (til 2034) for båsfjøs bygget siste tiåret før løsdriftskravet ble varslet i 2004. Dette for å sikre tid til nedskrivninger av verdien på fjøs.

Fakta grunnlag melkeproduksjon i Norge:

- I dag har vi i underkant av 9000 melkebruk i Norge.
- Vi har ca 228 000 melkekyr.
- Gjennomsnittlig besetningsstørrelse er 25 kyr.
- Det er årlig bygget ca 150 nye løsdriftsfjøs siden 2004.
- Årlig vekst i besetningsstørrelse er på landsbasis gjennomsnittlig ca 4 %.
- Årlig nedgang i antall melkeprodusenter har vært snaut 5 % siden 2004.
- Årlig gjennomsnittlig avdråttsøkning per ku har de siste årene vært ca 2 %.
- Én melkerobot kan betjene fra ca 20 til 65 kyr.
- På 1970-tallet og tidlig på 80-tallet ble det bygget mange båsfjøs. Om lag 3000 – 4000 norske fjøs er fra denne perioden. Uten ombygging vil disse fjøsene være utformet med tanke på en drift som var tilpasset teknologi og kompetanse tilgjengelig for 30-45 år siden. I 2024 vil disse fjøsene være 40-55 år gamle.

Vår dato Revisjon
09.11.2015

Vår referanse
15/00615-32

Det totale melkeproduksjonen i Norge i dag er på ca 1500 millioner liter. Tabellen under viser fordeling på løsdriftsfjøs og båsfjøs per 01.03.2015.

	Løsdriftsfjøs	Båsfjøs
Antall melkebruk	2500	6150
Andel melkebruk	30 %	70 %
Gjennomsnittlig besetningsstørrelse	39	18,2
Antall kuplasser	97 500	111 930
Kvote i millioner ltr.	748	824
Andel melk av total produksjon	48 %	52 %

Det er store forskjeller mellom fylkene. Både kvotestørrelse og utbygningsgrad for løsdrift varierer sterkt. I Nord-Trøndelag er 40 % av melkebrukene løsdriftsfjøs, men andelen av melka som produseres i løsdrift er høyere.

Vurdering

Norges Bondelag stiller spørsmål om hvilke forhold som må vektlegges for at en skal opprettholde produksjonsfordelingen i melkeproduksjon både i og etter omleggingsfasen?

Nord-Trøndelag Bondelag vil innledningsvis signalisere at det er viktig ut fra en rekke landbrukspolitiske målsettinger å opprettholde produksjonsfordelingen og en spredt melkeproduksjon i hele landet. Dette er avgjørende for arealutnyttelsen og muligheten til å øke norsk matproduksjon på norske ressurser. **Nord-Trøndelag Bondelag mener generelt at kanaliseringspolitikken må styrkes framover for å sikre økt/spredt arealbruk og økt produksjon i Norge. Omsetningsregionene for kjøp og salg av melkekvote må videreføres.**

I tillegg til å opprettholde produksjonsfordelingen, vil Nord-Trøndelag Bondelag understreke at det **vil være avgjørende å klare å opprettholde (og øke) produksjonsvolumet av melk samtidig med omleggingen til løsdrift.** Det er nå bare 9 år til kravet trer i kraft for alle fjøs bygd før 1994. Som vi ser av regneeksemplene i høringsnotatet, vil det være utfordrende å opprettholde volumet, hvis en ikke samtidig gjennomfører betydelig strukturendring og får betydelig økt avdrått pr ku i melkeproduksjonen.

Eventuell bortfall av eksportstøtte, og andre politiske endringer i tollvernet vil selvsagt også ha betydning i og med at det kan redusere totalvolumet for norsk produksjon til eksport og i det norske markedet. Men for norsk landbruk og melkebonden vil det være svært viktig å opprettholde et så høyt produksjonsvolum som mulig til det norske markedet, for å sikre melkebonden stabile produksjonsbetingelser og å bidra til så lave kostnader som mulig i foredlingsleddet.

Beregningene som er lagt fram i høringsnotatet viser at det kan være mulig å opprettholde produksjonsvolumet i 2024, dersom en etablerer en struktur med gjennomsnittlig 50-55 kyr

Vår dato	Revisjon	Vår referanse
09.11.2015		15/00615-32

og ytelse på 8900 liter. Dvs en svært rask strukturendring i løpet av de kommende 9 årene. Dagens gjennomsnitt er 25 kyr.

Det er etter vår vurdering lite sannsynlig å kunne realisere en slik struktur i hele landet (jf. mosjonskrav, arealressurser). Økt besetningsstørrelse og økt avdrått bidrar relativt sett til redusert utnyttelse av norske grovforressurser, økning i proteinimport til kraftfor, og redusert kjøttproduksjon fra melkebesetninger. Totaleffekten for næringa vil være lavere selvforsyningsgrad av for, sammen med økt avhengighet av jordbruksarealer på andre kontinenter.

Dersom gjennomsnittlig antall kyr endres mer beskjedent til 35 kyr pr bruk, og ytelsen 7500 liter pr årsku, må investeringstakten mer enn dobles fra dagens 150 fjøs pr år dersom en skal kunne opprettholde produksjonsvolumet. Ytelse på 7500 liter pr ku er vurdert å være det mest klimavennlige avdråttsnivået, når en tar hensyn til at en opprettholder kjøttproduksjon fra melkebesetninger.

Utbygging av en produksjonsstruktur for 35 kyr vil være relativt sett betydelig dyrere i investeringsfasen, fordi byggekostnaden pr bås plass går ned ved økende bygningsstørrelse. På den andre siden vil en struktur faktisk tilpassa arealressursene trolig være like, eller mer, kostnadseffektiv i arealbruken over tid.

Nord-Trøndelag Bondelag mener det er nødvendig først å stille det grunnleggende spørsmålet om vi som samfunn faktisk ønsker økt klimasmart matproduksjon basert på norske ressurser. Stortinget har vedtatt at dette er en hovedmålsetting, men sittende Regjering har allerede gjennomført og foreslår endringer i landbrukspolitikken som utfordrer distriktslandbruket og matproduksjon basert på arealressursene i hele landet.

Nord-Trøndelag Bondelag mener det er svært viktig å følge opp målsettingene både i ”Meld. St. 9 (2011-2012) – Landbruks- og matpolitikken” og ”St. meld. nr 39 (2008-2009) – Klimautfordringen - landbruket en del av løsningen”, med aktiv politikk og virkemiddelbruk. **Nord-Trøndelag Bondelag stiller seg bak målsettingen om økt norsk matproduksjon basert på norske ressurser. Fylkeslaget stiller seg også bak målsettingen om klimasmart landbruk.**

Det vil koste å innrette både landbruket og virkemiddelbruken etter disse målsettingene, men det er etter vår vurdering en helt grunnleggende investering i framtidig matsikkerhet, redusert klimapåvirkning og effektiv norsk ressursbruk.

1. Spørsmål; Hvordan sikrer vi at driftsenhetene i melkeproduksjon er tilpasset ressursgrunnlaget framover (jfr også nedenfor Norges Bondelags rapport ”melkeproduksjon for fremtiden” fra mars 2014)?

Norges Bondelags rapport ”melkeproduksjon for framtida” peker på en rekke tiltak. Blant annet står det at en må ”Beholde en distrikts- og strukturprofil på tilskuddsordningene for å sikre melkeproduksjon over hele landet tilpasset arealgrunnlaget på det enkelte bruk”.

Vår dato
09.11.2015

Revisjon

Vår referanse
15/00615-32

Nord-Trøndelag Bondelag er enig i at distrikts- og strukturprofilen i virkemiddelbruken er helt avgjørende for å nå målsettingene. Vi mener imidlertid det er behov for å styrke både distrikts- og strukturprofilen på virkemidlene over jordbruksavtalen. Virkemidlene med distrikts- og strukturprofil har over tid mistet verdi, i og med at inntektsøkningene i landbruket over år i stor grad har kommet i form av økt prisuttak i markedet. Større avhengighet av produktpris er i seg selv strukturdrivende. En rekke av de omfattende reformene sittende Regjering gjennomfører i landbruket, er også sterkt strukturdrivende og svekker distriktsprofilen. Den samla effekten av dette, kombinert med omstilling til løsdrift innen 2024, vil etter vår vurdering øke avviklingstakten og øke strukturendringene i melkeproduksjonen dramatisk de neste ti årene.

Styrking av struktur- og distriktsvirkemidlene krever derfor betydelig økte budsjettoverføringer i åra framover.

Samtidig må investeringsvirkemidlene økes betydelig for å øke omstillingstakten innenfor areal- og ressurstilpasset struktur i hele landet. Nord-Trøndelag Bondelag mener det må sikres en distriktsprofil og strukturprofil i investeringsvirkemidlene. Nord-Trøndelag Bondelag mener også det i behandlingen av utbyggingssaker bør legges mer vekt på helhetlig planlegging.

- a. Økt distrikts- og strukturprofil i virkemidlene i jordbruksavtalen
- b. Økt distrikts- og strukturprofil i investeringsvirkemidlene
- c. Mer helhetlig planlegging i utbyggingssaker i melkeproduksjonen. Ikke for ensidig fokus på fjøset og mekaniseringen innomhus. Innomhus er det isolert sett betydelige stordriftsfordeler å hente. Men dette må avstemmes med tilgangen på arealressurser for grovforproduksjon og beite. Ved dårlig arrondert areal øker transportavstander og driftskostnad.

2. Spørsmål; Hvilke tiltak tror dere vil være mest effektive for å øke takten på omlegging til løsdrift?

- a. Investeringsvirkemidler
- b. Bedre lønnsomhet

3. Spørsmål; Hvordan fordeles BU-midlene i deres fylke?

Investeringsstilskudd kan gis per foretak med inntil 20 % av godkjent kostnadsoverslag, inntil kr 700 000. Fjellandbruket inntil 30 % av godkjent kostnadsoverslag, inntil kr 1500000.

Vår dato Revisjon
09.11.2015

Vår referanse
15/00615-32

Følgende er hentet fra IN sin rapport i 2014 Nord-Trøndelag:

"I 2014 er det mottatt 89 søknader om tilskudd til investeringer innenfor tradisjonelt jordbruk. Av disse er 63 søknader innvilget. Videre er 2 søknader avslått og 24 søknader er returnert. Søknader som ligger utenfor satsingsområdene i strategien og/eller er vurdert å ha vesentlige bedriftsøkonomiske svakheter er gitt avslag. De fleste retursakene er med begrunnelse i manglende bevilgningsrammer. Videre er det returnert noen søknader med mangelfulle opplysninger. Retursakene omfatter et samlet omsøkt beløp på 12,8 mill. kr i tilskudd....."

Fordelingen av tilsagn innenfor tradisjonelt jordbruk viser at av totalt 63 saker er det innvilget finansiering til 39 saker for investeringer innenfor melkeproduksjon. Videre er det innvilget finansiering til 8 saker innenfor storfekjøttproduksjon hovedsakelig basert på ammekyr, 9 saker innenfor sauehold, 5 saker innenfor potet, grønt og bær, 1 sak på geit og 1 sak innenfor smågrisproduksjon. Bevilgningsrammen er med dette i all hovedsak, fordelt til investeringer innenfor grovfôrbasert husdyrhold....."

"I særskilt næringsssvake områder og sårbare områder med hensyn til fraflytting og demografisk utvikling åpner strategien for økt tilskudd med kr 300.000 i forhold til det ordinære tilskuddstaket. Det er gitt tilskudd i en sak ut fra disse kriteriene i 2014. Videre åpner strategien for inntil kr 50.000 i ekstra tilskudd for økt trebruk i landbruksbygg. Det er innvilget ekstra tilskudd for økt trebruk i 5 saker."

4. Spørsmål; Har dere forslag om endringer i fordelingsnøkkelen for deres fylke?

Det er et godt samarbeid i det regionale partnerskapet i Nord-Trøndelag. Nord-Trøndelag Bondelag er derfor godt involvert i prosessene med næringsprogram og fordeling og prioritering av BU-midlene. **Det er en stor utfordring at det er alt for lite investeringsmidler ift behovet. Tilskuddstaket er satt til 700 000, for å bidra til at flere utbyggingsaker kan få tilskudd.**

I Nord-Trøndelag har en i de siste tre årene gjennomført en særskilt og tidsavgrensa satsing på Fjellandbruket. Dette er i bunnen en nasjonal satsing, men det regionale partnerskapet har fulgt opp intensjonene med særskilte og mer gunstige vilkår for de regionale bedriftsretta BU-midlene i disse områdene. Satsinga har bidratt til betydelig økt aktivitet i disse områdene, og økte investeringer. Dette er viktig for å sikre framtidig matproduksjon og arealutnyttelse i disse utsatte distriktene i Nord-Trøndelag.

Det er ikke noe uttalt ønske om å endre fordelingsnøkkelen i Nord-Trøndelag. Det drøftes imidlertid nå ytterligere innstramminger i de fastsatte kriteriene regionalt for å redusere søknadsmengden. Det er imidlertid et skrikende behov for økt tilskuddsramme. Økt nasjonal tilskuddsramme vil også gi økt rom for å bli enige om struktur- og distriktsinnretting av BU-midlene i fylket.

Vår dato
09.11.2015

Revisjon

Vår referanse
15/00615-32

5. Spørsmål; Hvilke strukturelle grep mener dere er viktige å endre for å oppnå lønnsomhet også for mindre produsenter?

- a. Nord-Trøndelag Bondelag mener det er målrettet å øke strukturinnretning på husdyrtilskuddene. Det må lønne seg å investere i, og drive, driftsenheter tilpasset arealgrunnetlaget i ulike deler av landet.
- b. Økt bruk av distriktstilskudd på melk og kjøtt.
- c. Forsterka investeringsvirkemidler, med distrikts- og strukturinnretning (prioritering av geografiske områder og relativt høyere tilskudds nivå for mindre utbyggingssaker)

6. Spørsmål; Hva vil være verdien av å utvide tidsrammen for unntak:

- a. ved å utsette omleggingen til løsdrift 5,10,15 år fremover i tid, altså til 2029, 2034, 2039?**
- b. tilbake i tid 5, 10, 15 år slik at fjøs bygget etter 1990, 1985 eller 1980 får unntak frem til 2034?**
- c. Hvor mange fjøs og andel av melkeproduksjon vil utvidelse av unntaksrammen bakover i tid trolig omfatte, og hva vil være konsekvensen på sikt av et slikt grep?**

Betydning av utsatt løsdriftskrav, forlenga unntaksperiode

Vi har ikke tall for hvor mange bruk som ville bli berørt i Nord-Trøndelag, hvis unntaksperioden økes med henholdsvis 5 eller 10 år. Men Trøndelag Forskning og utvikling har i 2011 gjennomført en omfattende undersøkelse om "Melkeproduksjon i Nord-Trøndelag – Tilstanden og utsiktene framover blant nord-trønderske melkeprodusenter" (TFOU Notat 2011:15). Her viser resultatene at 58% av totalt antall melkeforetak i Nord-Trøndelag hadde båsfjøs. Nesten 50% av melkeforetakene var enkeltbruk med båsfjøs. Det er større andel løsdriftsfjøs i samdrifter. Tallene har nok endra seg noe etter 2011, men gir likevel et bilde av status.

- I gjennomsnitt er driftsbygningene 38 år gamle, dvs bygd i 1973. Siste modernisering er i snitt gjennomført i 1996.
- Løsdriftsfjøs er i snitt 26 år, båsfjøsene er i snitt 47 år.
- Løsdriftsfjøs er i snitt modernisert i 2002, båsfjøs i snitt i 1993.
- Av alle melkeprodusenter som har svart, mener 29% det er tilfredsstillende å drive i eksisterende fjøs i 0-5 år, 30% mener det er tilfredsstillende å drive i 5-10 år, og 41% over 10 år.

Disse tallene gir for så vidt ikke noe direkte bilde av hvor mange bruk som ville bli berørt av en utvidelse av unntaksperioden bakover i tid, men tallene viser at strukturen i melkeproduksjon i stor grad foregår i eldre driftsbygninger, dvs bygninger som er renovert, modernisert og utvidet løpende. Driftsbygningene er i snitt langt eldre enn 30 år, som er tidsaspektet for unntaksperioden for båsfjøs tilbake til 1994. Melkeprodusentene har slitt på investert kapital i driftsbygninger betydelig lenger enn 30 år fram til i dag. Vi mener dette gir grunnlag for å si at en utvidelse av unntaksperioden med ti år, dvs at det gis unntak for båsfjøs

Vår dato
09.11.2015

Revisjon

Vår referanse
15/00615-32

bygd etter 1984, vil berøre et relativt sett begrensa antall bruk i Nord-Trøndelag. Mange driftsbygninger vil fortsatt falle utenfor unntaket, og må investere i løsdriftsløsninger innen 2024. TFOU har beregna investeringsbehovet i melkeproduksjonen i Nord-Trøndelag til 2 mrd kroner i perioden fra 2015 til 2025.

Konklusjon løsdriftskrav og dispensasjon

Nord-Trøndelag Bondelag tror det vil være politisk svært krevende å opprettholde produksjonsvolumet i norsk melkeproduksjon ved omlegging til løsdrift innen 2024, dersom en samtidig vil sikre produksjonsfordelingen i landet og en struktur tilpasset utnyttelse av norske arealressurser. Dette vil kreve omfattende politisk vilje til å prioritere økte budsjettmidler til landbruket i det kommende tiåret. Sittende Regjering har forverret mulighetene til å nå målsettingene. En eventuell ny regjeringskonstellasjon vil kunne innebære en annen politisk retning, **men utfordringene ovenfor krever et markert taktskifte i forhold til den landbrukspolitikken som har vært ført i Norge fra 80/90-tallet fram til i dag. Det kreves en ny opptrapping, med betydelig investering i arealtilpassa driftsapparat.**

Nord-Trøndelag Bondelag tror derfor, som det også er konkludert i høringsnotatet, at det er nødvendig å ha en bred tilnærming til utfordringene i i virkemiddelbruken for å møte løsdriftskravet. Det er også viktig å ta inn over seg at kravet gjelder alle produksjoner, ikke bare melkeproduksjon.

Uavhengig av landbrukspolitikken vil selvsagt den teknologiske utviklingen være en betydelig driver for fornying av driftsapparatet. Den grunnleggende diskusjonen blir dermed hvilken struktur en ønsker å stimulere til gjennom virkemiddelbruken, også uavhengig av løsdriftskravet. Arealtilpasset struktur vil kreve forsterka virkemiddelbruk i landbrukspolitikken.

Nord-Trøndelag Bondelag mener det er nødvendig å både øke investeringsvirkemidlene betydelig, styrke struktur- og distriktsinnretningen i tilskudd, samtidig som det åpnes for en ny dispensasjonsadgang fra løsdriftskravet etter gitte kriterier og etter en konkret vurdering av forholdene på det enkelte gårdsbruket.

Løsdriftskravet er begrunna med dyrevelferd. Nord-Trøndelag Bondelag mener at løsdrift som system er bedre og mer framtidsretta enn båsfjøs. Men styret mener at dyr kan ha god dyrevelferd i et godt drevet båsfjøs, for eksempel med utstrakt beitebruk.

Nord-Trøndelag Bondelag mener likevel ikke det er ønskelig å utsette løsdriftskravet, eller utvide den generelle unntaksperioden.

Det er et betydelig antall melkebruk her i landet som har en spesiell verdi i forhold til for eksempel kulturlandskap (fjell/kyst), turisme, og inn på tunet tjenester. Slike bruk bør kunne ha en mulighet for å søke om dispensasjon fra løsdriftskravet. Det vil si bruk som ligger slik til at de ikke har mulighet til å utvide ressursgrunnlaget og øke produksjonen. Kriterier som etter vår vurdering må tillegges vekt i en individuell vurdering av dispensasjon er:

- Driftsbygningenes tilstand

Vår dato	Revisjon	Vår referanse
09.11.2015		15/00615-32

- Driftsopplegg, blant annet beitebruk, gamle husdyrraser m.m.
- Utnyttelse av ressursgrunnlag og tilgjengelig ressursgrunnlag.
- Kulturlandskap
- Generasjonsforhold

Asbjørn Hellan

Pål-Krister V. Langlid